

natuurdagboek

7 april 2015

Wolf tussen de schapen

Toen die wolf laatst in Groningen en Drenthe langs de wegen sjokte, werden er meteen doodgebeten schapen gemeld. De schapen hadden wonden die op een hondendeet wezen, maar uit DNA-analyse blijkt de bijter toch die wolf te zijn geweest.

Dat de wond meer op een hondendeet lijkt, kan er volgens een bericht in deze krant van afgelopen vrijdag aan liggen dat het een jonge wolf is, die "de kunst van het bijten nog niet tot in de perfectie beheerst". 's Wolven jeugdigheid blijkt eveneens uit de DNA-analyse.

Dat een jonkie het doodbijten nog moet perfectioneren, alla, maar dat een wolf bij geboorte als een hond bijt en pas gaandeweg als een wolf leert bijten, lijkt me evolutionair gezien de omgekeerde richting. Het lijkt me logischer dat jonge hondjes rudimentaire wolveneigenschappen hebben, dan andersom. Ten slotte stamt de hond van de wolf af en niet andersom.

Maar goed, de eerste wolf die zich in Nederland vertoont, bijt schapen dood. Dat zal de volgende wolf ook wel doen. Op het boerenland is nou eenmaal meer te halen dan in de natuur. In Nederland zijn ongeveer een miljoen schapen. Van 's lands wilde dieren komen reëen het meest in aanmerking. Er zijn zo'n 65.000 reëen en ook die leven vooral op (en langs de randen van) het boerenland. Er zijn vijftien keer zoveel schapen als reëen, dus als een wolf achter een ree aanzit, komt het dier al gauw een schaaft tegen. Schapen zijn niets gewend, hebben geen dekking en leven tussen prikkeldraad. Ik zou het wel weten als ik een wolf was.

Als wolven zich hier in Nederland vestigen, wordt schapen houden lucratiever dan ooit, want gedode schapen worden door de staat vergoed.

KOOS DIJKSTERHUIS

Dood schaap. FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

Het rituele kruid kan heilzaam zijn

Bioloog Diana Quiroz trok met traditionele genezers door de bossen van Benin en Gabon. Ze zag dat rituele planten vaak werken, en niet alleen tussen de oren.

INTERVIEW **Anne van Kessel**

“Deze zaden zijn erg giftig. Als je die eet, is de kans groot dat je doodgaat”, vertelt Diana Quiroz terwijl ze een potje tevoorschijn haalt. De kleine rode zaadjes zijn van de plant *Abrus precatorius*, ook wel bekend als paternosterboontje, een kruid dat overal in de tropen te vinden is.

“Ik ontdekte dat mensen in Gabon en Benin ze gebruiken als amulet. Of ze eten ze zelfs met een schep honing.” Ze vertelden de biologe dat ze dit doen om kwade geesten te verdrijven. “Maar als ik dan doorvroeg, bleken kwade geesten in de vorm van infecties te komen. De zaden hebben een bewezen antibacteriële werking.”

Maar het gebruik is niet zonder gevaar. Het gif abrine, dat onder de zaadhuid zit, is zeer sterk. Erop kauwen wordt afgeraden, weet Quiroz. “Het gif werd vroeger ook gebruikt om mensen te doden.”

Quiroz promoveerde onlangs aan Wageningen Universiteit. Voor haar onderzoek, dat de titel ‘Do not fear the supernatural!’ meekreeg, bezocht ze medicinale markten. Met traditionele genezers trok ze hun heilige bossen in. Ze documenteerde het gebruik van meer dan zeshonderd plantensoorten. Planten spelen een belangrijke rol in traditionele godsdiensten en de bijbehorende rituelen. Van een aantal van die magische planten toont Quiroz aan dat ze kunnen dienen als medicijn.

De werking van rituele planten wordt vaak afgedaan als ‘tussen de oren’. De onderzoekster van biodiversiteitscentrum Naturalis vindt dat kortzichtig. “Niemand had ooit de moeite genomen er onderzoek naar te doen. Het werd afgedaan als onwetenschappelijk, als hekserij. Ik ben eigenlijk de eerste die serieus naar deze planten heeft gekeken.”

Via gidsen van de nationale parken van Benin en Gabon kwam ze bij lokale gemeenschappen terecht. In het begin was dat even wennen, zowel voor de lokale boeren, als voor Quiroz zelf. “Maar zodra ze door hadden dat ik ook maar een normaal mens was die thee met hen dronk en van hun borden at,

lieten ze me toe.” De onderzoekster maakte duidelijk dat ze het gebruik van de planten in beeld wilde brengen en er niet op uit was hun medicijnen te kopiëren.

Amulet

Als een plant wordt gegeten én gebruikt in rituelen, is er een kans dat de soort uiteindelijk verdwijnt. Quiroz: “De relatie tussen natuurbehoud en religie heb ik altijd al interessant gevonden. Zo kennen Benin en Gabon lokale regels die voorschrijven hoe je planten moet verbouwen, wat je mag eten en hoe je gezond kunt blijven. Dat heeft uiteindelijk veel invloed op het behoud van die soorten. We zagen dat op het gebruik van bepaalde soorten, die met uitsterven bedreigd zijn, een taboe rust.” In gebieden waar die soorten nog wel voorkwamen, was het gebruik wel toegestaan. “Ik vermoed dus dat de landen religieuze regels gebruiken om het uitsterven van soorten te voorkomen.”

De rituelen die ze zag deden haar sterk denken aan haar thuisland Mexico. “De bevolking gebruikt planten als amulet, als bescherming tegen kwade geesten of als medicijn. Wanneer mensen naar de dokter gaan krijgen ze planten mee. Maar die geeft hun niet zo goed de opdracht om een bepaald gebied te zeggen of een familielid een cadeau te brengen. En wanneer er een feest is, eten ze

planten die een stimulerende werking hebben of hen de hele nacht wakker houden.”

Via de lokale medicijnmarkten en traditionele genezers verzamelde Quiroz in totaal 614 verschillende plantensoorten. “75 procent wordt als medicijn gebruikt. De bevolking eet de planten, smeert ze op de huid of maakt met een deel van de plant een snee in de huid, zodat sappen direct in het bloed komen.” De planten moeten kinderziekten genezen, verslavingen, malaria, buikpijn of psychische aandoeningen. Maar ook bedreigingen waarvoor geen westers equivalent bestaat, zoals ‘het boze oog’.

Dat wil nog niet zeggen dat ze een medicinaal effect hebben. “Helaas hebben wij dit niet van alle planten kunnen onderzoeken, ik moest me beperken tot de 24 meest verkochte soorten op de markt. Literatuuronderzoek wees uit dat al deze soorten een bewoerd effect hebben. Ik acht de kans groot dat er onder de andere planten ook soorten zitten met geneeskrachtige werking. Alleen is er nooit onderzoek gedaan naar hun chemische eigenschappen.”

Iboga is een plant die wel is uitgeplozen. De struik komt veel voor in Centraal Afrika. De wortels bevatten ibogaine. Tijdens ceremonies in Gabon wordt de schors van de wortel geraspt en gegeten. Dit geeft een stimulerend effect.

“De afgelopen twintig jaar werd het in Amerika en Europa steeds populairder als anti-verslavingsmiddel”, vertelt Quiroz. “Bij mensen die verslaafd waren aan opiaten, verdwenen na gebruik van ibogaine niet alleen de ontwenningsverschijnselen maar nam ook het verlangen naar het middel af.”

Lustopwekker

Quiroz pakt een pot met grote mosgroene zaden. “Deze zijn van *Cucurbitaria bombycia*, ze beschermen tegen huidziekten. De werkzame stoffen in de zaden hebben een antibacteriële werking hebben en beïnvloeden het afweersysteem.” De wortel wordt ook gebruikt als lustopwekker, maar dat effect is niet bevestigd. “Omdat hiervoor de hele plant uit de grond wordt gehaald, zie je hem in Benin amper meer in het wild, zegt de onderzoek-

De (giftige) zaden van het paternosterboontje hebben een antibacteriële werking.